

MIĘDZY MISTYKĄ A CODZIENNOŚCIĄ

MAGDALENA MORTĘSKA I JEJ ROLA
W REFORMIE TRYDENCKIEJ

REDAKCJA

KS. DARIUSZ ZAGÓRSKI

KS. PAWEŁ HOPPE

ŻANETA SZTYLC

PELPLIN 2017

Taki ewentualny scenariusz wydarzeń przyczyniłby się do uczynienia zadość sprawiedliwości dziejowej, pozwalając, aby poczet świętych polskich oficjalnie uznanych przez Kościół wzbogacił się o wielką postać Ksieni Mortęskiej, która już od prawie 400 lat przykładem świątobliwego życia i mądrością nadprzyrodzoną świeci jako „pochodnia ludziom”.

WALDEMAR ROZYNKOWSKI
ŻANETA SZTYLC

ŚLADY PAMIĘCI I KULTU SŁUGI BOŻEJ KSIENI MAGDALENY MORTĘSKIEJ - ZARYS PROBLEMATYKI

HISTORIA ŻYCIA MAGDALENY MORTĘSKIEJ

Magdalena Mortęska urodziła się w 1554 roku, w miejscowości Pokrzywno, niedaleko Grudziądza, jako najmłodsza z dzieci podkomorzego chełmińskiego Melchiora Mortęskiego i Elżbiety Kostczanki ze Sztemberku¹. Jej brat Ludwik był wojewodą chełmińskim. Po śmierci matki, od ok. 1558 roku, była wychowywana przez ciotkę starościnę Wulkowską, która mieszkała w miejscowości Topolno koło Świecia. Do domu rodzinnego powróciła na przełomie 1566/1567 roku. Chciała wstąpić do klasztoru benedyktynek w Chełmnie, jednak spotkało się to

.....
¹ Zestawienie podstawowej literatury dotyczącej postaci zob. K. Górski, *Mortęska Magdalena*, [w:] *Hagiografia Polska. Słownik bio-hagiograficzny*, red. R. Gustaw, t. 2, Poznań 1972, s. 137–147; tenże, *Mortęska Magdalena (1554–1631)*, [w:] *Polski Słownik Biograficzny*, t. 22: 1977, z. 92, s. 6–8; tenże, *Zarys dziejów duchowości w Polsce*, Kraków 1986, s. 93, p. 6; M. Borkowska, *Mniszki*, Kraków 1980; A. Januszek-Sieradzka, *Mortęska Magdalena*, [w:] *Encyklopedia katolicka*, t. 13, Lublin 2009, kol. 316–317. Zob. też inne prace benedyktyнки s. Małgorzaty Borkowskiej.

ze sprzeciwem ojca. Podejmował on różne działania, aby plany zakonne córce wybić z głowy, np. zabronił jej nauki czytania. Ona jednak trwała w swoich postanowieniach, a przy tym potajemnie uczyła się czytać i pisać. W okresie adwentu w 1578 roku uzyskała od ojca zgodę na spędzenie pewnego czasu w klasztorze w Chełmnie. Kiedy Magdalena Mortęska przekroczyła próg klasztoru, nie chciała go już opuścić. Początkowo wywołało to niezadowolenie i sprzeciw ojca, jednak po kilku miesiącach uszanował on decyzję córki. Dnia 4 czerwca 1579 roku Magdalena złożyła śluby zakonne.

Droga zakonna M. Mortęskiej była nadzwyczaj dynamiczna. Już w kilka dni po złożeniu profesji zakonnej, 11 czerwca 1579 roku, została wybrana ksienią klasztoru chełmińskiego². Napływ nowicjuszek pozwolił ksieni Magdalenie nie tylko na rozwój wspólnoty chełmińskiej, ale także na zakładanie nowych fundacji, których funkcjonowanie było ściśle związane z wypracowanym modelem życia zakonnego w klasztorze w Chełmnie.

Ksieni Magdalena Mortęska stała się główną reformatorką życia zakonnego benedyktynek w Polsce. Odnowioną wizję życia zakonnego oparła między innymi na ścisłej obserwacji benedyktyńskiej oraz na obowiązku kształcenia zakonnice. Dzieło Magdaleny Mortęskiej wpisало się w reformy, które wprowadzано w Kościele w Polsce po soborze trydenckim.

Odnowione życie zakonne w klasztorze chełmińskim stało się głośnie, i to nie tylko w Polsce, bo poprzez nuncjusza wieść o nim dotarła także do Rzymu. W 1605 roku ksieni otrzymała od Stolicy Apostolskiej zatwierdzenie odnowionej reguły, a co się z tym wiązało, także zgodę na kontynuowanie dzieła reformy życia benedyktynek. Decyzja ta była początkiem powstania nowej jakości życia mniszek benedyktynek na ziemiach polskich. Klasztory, które funkcjonowały w oparciu o jej doświadczenie oraz przyjęte przez nią kryteria, tworzyły wspólnotę na kształt

.....

² *Kronika benedyktynek chełmińskich*, wyd. W. Szoldrski, „Miesięcznik Diecezji Chełmińskiej” 1937, t. 9, s. 514.

kongregacji, którą potocznie nazywamy kongregacją chełmińską. Filiacje między poszczególnymi domami przedstawiały się następująco:

- ♦ klasztory fundowane z Chełmna: Toruń, Żarnowiec, Nieśwież, Bysławek, Poznań, Jarosław, Sandomierz, Sierpc;
- ♦ klasztory fundowane z Torunia: Drohiczyn, Radom, Łomża, Grudziądz;
- ♦ klasztory fundowane z Nieświeża: Wilno, Kowno, Mińsk, Smoleńsk, Orsza;
- ♦ klasztor fundowany z Jarosławia – Przemyśl;
- ♦ klasztor fundowany z Wilna – Kroże;
- ♦ klasztory niezależne, które przyjęły obserwację chełmińską po pewnym okresie od założenia: dwa klasztory we Lwowie (łaciński i ormiański).

Reforma podjęta przez ksienię Mortęską objęła więc łącznie 22 klasztory. Jedynym domem zakonnym mniszek benedyktynek w Polsce, który nie podjął proponowanej wizji odnowy życia zakonnego, jaka wyszła z Chełmna, był klasztor w Staniątkach³.

Ksieni Magdalena Mortęska zmarła 15 lutego 1631 roku w klasztorze w Chełmnie i tam też została pochowana.

STARANIA O WYNIESIENIE NA OŁTARZE

W grudniu 2015 roku ordynariusz diecezji toruńskiej, biskup Andrzej Suski, w odpowiedzi na prośby różnych środowisk, podjął kroki w celu oficjalnego rozpoczęcia procesu beatyfikacyjnego sługi Bożej Magdaleny Mortęskiej. Mianował ks. Sławomira Odera postulatorem procesu oraz powołał cenzorów teologów do przebadania pism Sługi Bożej oraz ustanowił Komisję Historyczną (dk. dr. hab. Waldemar

³ M. Borkowska, *Benedyktyнки*, [w:] *Zakony benedyktyńskie w Polsce. Krótka historia*, Tyniec 1981, s. 147; też, *Słownik mniszek benedyktynek w Polsce*, Tyniec 1989, s. 14–15; też, *Zakony żeńskie w Polsce w epoce nowożytnej*, Lublin 2010, s. 139–160, 289–304.

Rozynkowski, ks. dr Bogusław Dygdała, ks. dr Marcin Staniszewski, dr Żaneta Sztylec, s. Małgorzata Borkowska, Jan Szynaka), której celem jest przygotowanie materiałów, tj. źródeł oraz opracowań dotyczących życia ksieni, do procesu. Dnia 3 lipca 2016 roku w Lubawie ordynariusz toruński powołał trybunał diecezjalny i otworzył proces beatyfikacyjny sługi Bożej Magdaleny Mortęskiej.

Z dostępnych materiałów wiemy, że o wyniesieniu na ołtarze ksieni M. Mortęskiej myślano już wcześniej. Starania podjęto na pewno na początku XVIII wieku. Powołano nawet specjalną komisję, która dokonała otwarcia grobu⁴. Poważne kroki w celu beatyfikowania ksieni podjął biskup chełmiński Kazimierz Józef Kowalski. 15 lutego 1969 roku powołał on trybunał procesu beatyfikacyjnego Magdaleny Mortęskiej. Tego dnia miała miejsce pierwsza sesja trybunału⁵. Wcześniej biskup powołał także komisję historyczną, w skład której weszli prof. Karol Górski z Torunia jako przewodniczący oraz dr Ewa Jabłońska-Deptuła z Lublina⁶. Prof. K. Górski na potrzeby procesu przygotował obszerny materiał, między innymi sporządził interesujący maszynopis zatytułowany „Historia kultu M. Magdaleny Mortęskiej”⁷.

MIEJSCE POCHÓWKU

Po śmierci ksieni Magdaleny Mortęskiej jej ciało złożono we wspólnym grobowcu, obok innych sióstr. Jednakże już dwa lata później (1633 rok) ciało ksieni zostało złożone w osobnym miejscu. Jej biograf

⁴ Archiwum Benedyktynek w Żarnowcu, Szczątki świątobliwej ksieni Magdaleny Mortęskiej.

⁵ Archiwum Diecezjalne w Pelplinie, Kuria Biskupia Chełmińska 1945–1992, sygn. 159, Magdalena Mortęska, k. 3–16.

⁶ Tamże, sygn. 158, Matka Magdalena Mortęska. Processus per viam cultus, k. 4, 4 v, 5, 6, 28–36.

⁷ Tamże, sygn. 160, M. Mortęska: Karol Górski, Historia Kultu M. Magdaleny Mortęskiej, ss. 11 (k. 20–30).

jezuity o. Stanisław Brzechffa przygotował na to wydarzenie specjalne kazanie, które zostało następnie wydane drukiem⁸.

W 1709 roku komisja powołana przez biskupa chełmińskiego Teodora Andrzeja Potockiego otworzyła grób ksieni Magdaleny i stwierdziła, że ciało zakonnicy pozostało nienaruszone. Wówczas przebrano je w nowy habit⁹. Jak już wspomniano, zainicjowano również starania o wyniesienie ksieni na ołtarze, nie zostały one jednak zakończone. W 1741 roku zrobiono nową trumnę i przeniesiono doczesne szczątki Magdaleny Mortęskiej do wspólnej krypty zakonnicy.

Pamięć o ksieni i miejscu jej pochówku nie wygasła w Chełmnie, pomimo kasaty w 1821 roku klasztoru benedyktynek. W następnym roku siostry opuściły miasto¹⁰. Kościół i klasztor po benedyktyнках przejęły siostry szarytki – Zgromadzenie Sióstr Miłosierdzia Świętego Wincenego a Paulo – które przebywają w tym miejscu do dnia dzisiejszego. W 1866 roku podczas naprawy posadzki w kościele klasztornym otwarto grób, w którym spoczywało ciało ksieni Magdaleny Mortęskiej, a następnie złożono je w krypcie i w tajemnicy zamurowano¹¹.

W 1879 roku miejsca pochówku ksieni poszukiwał ks. Gustaw Pobłocki, niestety nie mógł go odnaleźć¹². Dwa lata później, w 1881 roku, do Chełmna przybyła szarytka s. Michalina Żemałkowska. W nocy z 14 na 15 sierpnia i z 15 na 16 sierpnia, podczas snu, ukazała się jej zakonnica. Jak się okazało była to ta, której obraz wisiał w chórze nad

⁸ S. Brzechffa, *Skarb bogaty w klasztorze benedyktynek przy przeniesieniu Magdaleny Mortęskiej i Zofii Tomickiej*, Kraków 1633.

⁹ Archiwum Benedyktynek w Żarnowcu, Szczątki świątobliwej ksieni Magdaleny Mortęskiej; J. Karnowski, *Wspomnienie o wielkiej Pomorzance, błogosławionej Magdaleny Mortęskiej*, „Mestwin” 1926, R. 2, nr 8, s. 60.

¹⁰ J. Fankidejski, *Klasztory żeńskie w dzisiejszej diecezji chełmińskiej*, Pelplin 1883, s. 118; M. Borkowska, *Słownik mniszek*, s. 44.

¹¹ Archiwum Benedyktynek w Żarnowcu, Szczątki świątobliwej ksieni Magdaleny Mortęskiej.

¹² G. Pobłocki, *Żywot świątobliwej Magdaleny Mortęskiej napisany przez ks. Stan. Brzechffę TJ, a teraz na nowo do druku podany przez X G. Pobłockiego*, Pelplin 1880, s. 185.

konfesjonalem, czyli ksieni Magdalena Mortęska. Ksieni wskazała zakonnicy miejsce swojego pochówku¹³.

Kolejne otwarcie trumny oraz rekognicja ciała ksieni Magdaleny Mortęskiej miały miejsce 4 maja 1953 roku. Wydarzenia te zostały przeprowadzone przed komisją, której przewodniczył biskup chełmiński Kazimierz Józef Kowalski. Oprócz ordynariusza członkami komisji byli: ks. dr Antoni Liedtke, ks. Tadeusz Andrzejewski, prof. Karol Górski oraz ks. Kazimierz Janiszewski. Poza tym w wydarzeniu tym uczestniczyli jeszcze: ks. Roman Górski, ks. Karol Michalski, przeorysza klasztoru w Żarnowcu s. Edyta Samukówna oraz wizytatorka siostr szarytek s. Aniela Melin. Zgodnie z zachowanym „Protokołem kanonicznego badania i zabezpieczenia zwłok Ksieni Marii Magdaleny Mortęskiej”, ciało zakonnicy, pomimo upływu przeszło trzystu lat, zachowało się w stosunkowo dobrym stanie¹⁴.

W 2006 roku odnowiono trumnę z ciałem sługi Bożej ksieni Magdaleny Mortęskiej. Poza tym, aby ułatwić dostęp do krypty, w której spoczywa jej ciało, utworzono do niej wejście od strony ogrodu.

PISMA O. STANISŁAWA BRZECHFFY

Świadectwem podtrzymania pamięci oraz wydaje się, że pierwszych myśli o wyniesieniu ksieni Magdaleny Mortęskiej na ołtarze, są dzieła jezuita o. Stanisława Brzechffy (1587–1649) poświęcone jej osobie¹⁵.

¹³ G. Poblöcki, *Niektóre wiadomości o p. benedyktynkach w Chelmnie*, „Przegląd Kościelny” 1881, s. 163–164.

¹⁴ Archiwum Benedyktynek w Żarnowcu, Protokół kanonicznego badania i zabezpieczenia zwłok Ksieni Marii Magdaleny Mortęskiej; Archiwum Diecezjalne w Pelplinie, Kuria Biskupia Chełmińska 1945–1992, sygn. 157, I. Miscelanea. Proces beatyfikacji Ksieni Mortęskiej: Protokół kanonicznego badania i zabezpieczenia zwłok Ksieni Marii Magdaleny Mortęskiej, k. 25–40.

¹⁵ A. Witkowska, J. Nastalska, *Staropolskie piśmiennictwo hagiograficzne*, Lublin 2007, t. 1, s. 31; t. 2, s. 24–25.

Drukiem zostało wydane kazanie o. S. Brzechffy, które wygłosił podczas uroczystego przeniesienia ciała Magdaleny Mortęskiej: *Skarb bogaty w przezacnym klasztorze panien chełmińskich Benedykta świętego, świeżo odkryty*, Kraków 1633. Hagiograf nazywa Magdalenę Mortęską: *świętobliwą matką*, która przebywała w towarzystwie Aniołów¹⁶. Poza tym napisał o niej:

Ufamy Bogu, że ta bystra orlica już na takie miejsce zaleciała, gdzie ani smok przeklęty ani też żadna inna przeciwność przystępu nie ma. [...] Nic nie wątpię, że ta przezacna... panna dopiero teraz w słońce przyobleczona jest¹⁷.

Drugim niezwykle ważnym dziełem przywołanego jezuita poświęconym ksieni jest jej żywot o znamienym tytule: *Pochodnia ludziom zakonnym, tj. żywot... Panny Magdaleny Mortęskiej...*, bmw [Kraków] 1634. Powstanie żywota przekonuje nas o tym, że już w trzy lata po śmierci Magdaleny Mortęskiej nie tylko myślano, ale i podjęto działania, aby czynić starania o wyniesienie jej na ołtarze.

Nie mamy wątpliwości, że żywot o. S. Brzechffy przyczynił się do spopularyzowania i podtrzymania w pamięci kolejnych pokoleń postaci ksieni Magdaleny Mortęskiej. Doczekał się on kilku wydań, co z kolei może również świadczyć o zainteresowaniu osobą ksieni¹⁸. Na szczególne odnotowanie zasługuje wydanie IV żywota, które ukazało się dzięki inicjatywie ks. Gustawa Poblöckiego: *Żywot świętobliwej Magdaleny Mortęskiej napisany przez ks. Stan. Brzechffę TJ, a teraz na nowo do druku podany przez X G. Poblöckiego*, Pelplin 1880. Warte podkreślenia jest również to, że wydawca dołączył do żywota dwa rozdziały poświęcone kultowi ksieni Magdaleny Mortęskiej.

Żywot o. S. Brzechffy inspirował różnych autorów. Dla przykładu w 1926 roku Jan Karnowski napisał interesujący tekst, który poświęcił ksieni Magdalenie Mortęskiej i zatytułował: *Wspomnienie o wielkiej*

¹⁶ S. Brzechffa, *Skarb bogaty w przezacnym klasztorze panien chełmińskim Benedykta św. świeżo odkryty*, Kraków 1633, k. 5.

¹⁷ Tamże, k. 34, 35.

¹⁸ Wydanie 2 miało miejsce w 1742, wydanie 3 w 1747 roku.

*Pomorzance, błogosławionej Magdaleny Mortęskiej*¹⁹. Dodajmy, że u genezy jego napisania była lektura pierwszego wydania żywota ksieni autorstwa wspomnianego jezuitę.

PAMIĘĆ O ŚWIĄTOBLIWYM ŻYCIU I POCZĄTKI KULTU

W świetle żywota autorstwa o. S. Brzechffy, ksieni Magdalena Mortęska była uważana za świętą już za życia. W dziele jezuitę czytamy bowiem między innymi o następującym wydarzeniu:

podczas wojny szwedzkiej było wielkie rozumienie o tej Panny świętobliwości nawet i w samym wojsku cesarskim. Pewien oficer [...] więcej ufiał paciorkom otrzymanym od Magdaleny niż zbroi rycerskiej, bo jak mniemał otrzymał je od zakonnicę świętej²⁰.

Echo świętobliwego życia ksieni spotykamy także pośród samych benedyktynek. Ksieni chełmińska Zofia Firlejówna, w liście z dnia 9 maja 1633 roku, do ksieni klasztoru w Wilnie Anny Kuczkowskiej, w następujący sposób przywoływała swoją poprzedniczkę:

Winszujesz mi wm. tego urzędu i na nim naśladowania nieboszczki najmilszej dobrodziejki, za to ja pokornie dziękuję, ale bymci jej była wołała naśladować w pokornym posłuszeństwie aniżeli w przełożeniu, bo jej roztropności w urzędzie i świętobliwości w przykładzie nigdy nie dojdę. Daj Panie Boże najmniejszą jaką częśćkę cnót jej dostąpić. Żądasz wm. żywota świętego nieboszczki dobrodziejki, chętnie w tym wm. dogodzę, kiedy będzie drukowany, bo jeszcze nie mamy nic drukowanego, ojcowie jezuitę w tym pracują, nadzieja w P. Bogu, że niedługim czasem tej pociechy doczekamy, aczci nie

¹⁹ J. Karnowski, *Wspomnienie o wielkiej Pomorzance, błogosławionej Magdaleny...*, s. 59–61.

²⁰ S. Brzechffa, *Pochodnia ludziom zakonnym, tj. żywot... Panny Magdaleny Mortęskiej...*, bmv [Kraków] 1634, s. 45.

będzie pono i połowa opisano jej świętobliwych postępów, bo barzo pokrywała swoją świętobliwość głęboką pokorą²¹.

Kiedy wieść o śmierci ksieni Magdaleny dotarła do klasztoru benedyktynek w Poznaniu, w kronice domowej odnotowano następujące słowa:

Umarła panna ksieni w dzień sobotni 15 lutego, panna i matka nasza, która przeżyła wiek życia swego w świętobliwości jasnymi cnotami swymi i świętym przykładem wszystkim nam zostawiwszy. Poszła po zapłatę sobie wiecznie zgotowaną, której wysokich cnót nie poważymy się najmniej opisywać. W tych księgach klasztoru naszego, to tylko pewna, że w opisanu życia jej w tej książce, która do druku jest podana, bardzo wiele rzeczy poważnych i prawdziwych nie zapisane dla tej przyczyny, że ona jako bardzo pokorę miłująca i wzgardę samej siebie wiele łask cudownych sobie od Pana uczynków zamilczała, a o drugich siostry nie powiedziały. To pewna, że jako za żywota swego pragnęła jak najwięcej dusz pozyskać przez stan zakonny Panu Bogu, tak i po śmierci modlitwą swą czyni²².

POŚRÓD ŚWIĘTYCH I BŁOGOSŁAWIONYCH

Pomimo że ksieni Magdalena Mortęska nie została jeszcze oficjalnie wyniesiona na ołtarze, to jednak nie brakuje w historiografii prac, w których spotykamy ją pośród świętych i błogosławionych. Dotyczy to w znacznej mierze publikacji powstałych w środowisku benedyktyńskim²³:

²¹ K. Górski, *M. Magdalena Mortęska i jej rola w reformie trydenckiej w Polsce*, „Nasza Przeszłość” 1971, t. 34, s. 166.

²² *Kronika benedyktynek poznańskich*, oprac. M. Borkowska, W. Karkucińska, J. Wiesiołowski, Poznań 2001, s. 78; K. Górski, *Pisma ascetyczno-mistyczne Benedyktynek reformy chełmińskiej*, Poznań 1937, s. 44–45.

²³ Archiwum Diecezjalne w Pelplinie, Kuria Biskupia Chełmińska 1945–1992, sygn. 160, M. Mortęska: Karol Górski, *Historia Kultu M. Magdaleny Mortęskiej*, s. 5–6, 8, 10 (k. 20–30).

✦ Stanisław Szczygielski OSB, *Calendarium Benedictinum*, Cracoviae 1663. Wśród odnotowanych w kalendarzu świętych i błogosławionych benedyktyńskich została wymieniona: *VI. Cal. Martii – v. Magdalenae Mortesca Abbatissae Culmensis*²⁴.

✦ Stanisław Szczygielski OSB, *Aquila Polono-Benedicta*, Cracoviae 1663. Autor zamieścił w pracy żywoty świętych zakonu benedyktyńskiego. Pod datą 24 lutego przywołał żywot Magdaleny Mortęskiej: *VI Calendas Martii 24 Februarii. In monasterio Culmensi Devotae Christi Formulae Magdalenae Mortesca Abbatissae praedicti caenobii Ordinis Divi P.N. Benedicti piissima obdormitatio*²⁵.

✦ Chryzostom Zygmunt Zdrowski OSB, *Pastoralik duchowny dla panien zakonnych pod regułą św. Benedykta żyjących*, Wilno 1681. Pośród świętych i błogosławionych Polaków, pod datą 24 lutego, zakonnik odnotował: *B[łogosławionej] Magdaleny Mortęskiej Xsieni chełmińskiej*²⁶. W tej samej pracy w *Litanii o wszystkich świętych zakonu św. Benedykta* została wymieniona *Błogosławiona Magdalena*²⁷. Chodzi tu zapewne o ksienię Magdalенę Mortęską.

✦ Florian Jaroszewicz, *Matka świętych Polska albo żywoty świętych, błogosławionych, wielebnych, świątobliwych, pobożnych Polaków i Polek. Wszelkiego stanu i kondycji każdego wieku od zakrzewionej w Polsce chrześcijańskiej wiary osobliwą życia doskonałością słynących. Z różnych autorów i pism tak polskich jako i cudzoziemskich zebrane i spisane...* Dla zbudowania żyjących i potomnych, dla pociechy duchownej swoich krewnych, Kraków 1767. Franciszkanin umieścił w swoim dziele pod datą 18 lutego żywot ksieni Magdaleny Mortęskiej²⁸.

²⁴ S. Szczygielski, *Calendarium Benedictinum*, Cracoviae 1663, s. 45.

²⁵ S. Szczygielski, *Aquila Polono-Benedicta*, Cracoviae 1663, s. 33–34.

²⁶ Ch. Z. Zdrowski, *Pastoralik duchowny dla panien zakonnych pod regułą św. Benedykta żyjących*, Wilno 1681, s. 151.

²⁷ Tamże, s. 410.

²⁸ F. Jaroszewicz, *Matka Świętych Polska*, Kraków 1767, s. 87–92. Żywoty te doczekały się kolejnych wydań, w których również umieszczona została ksieni Magdalena Mortęska: wyd. 2 w 1850 roku w Piekarach Śląskich, wyd. 3 w latach 1893–1896 w Poznaniu.

PAMIĘĆ W ŚRODOWISKU BENEDYKTYNEK

11 stycznia 1966 roku s. Krystyna z klasztoru w Żarnowcu wysłała list do ordynariusza chełmińskiego biskupa Kazimierza Kowalskiego, w którym znajdowały się „Odpowiedzi na otrzymane pytania dotyczące Matki Magdaleny Mortęskiej”. Odpowiedzi zostały dołączone na osobnej kartce, zatytułowanej „Dane dotyczące Matki Mortęskiej”. W punkcie 4 zebranych informacji czytamy:

Dziś kult przetrwał we wszystkich klasztorach benedyktynek w Polsce, np. w Łomży czyta się reformowaną *Regułę*, w Przemyślu do ostatniej wizytacji w r. 1963 praktykowano kilka nabożeństw reformy chełmińskiej, np. przed rannymi pacierzami śpiewano jutrzeńkę do Męki Pańskiej (kult Męki Pańskiej tak znamieny dla Matki Mortęskiej), we Lwowie, obecnie w Krzeszowie, codziennie odmawiano modlitwę o beatyfikację. Czczono ją także u benedyktynek lwowskich obrządku ormiańskiego. Klasztory w Krzeszowie i w Żarnowcu posiadają duże jej portrety²⁹.

W 1931 roku powstała kongregacja Niepokalanego Poczęcia Najświętszej Maryi Panny, zrzeszająca sześć opactw benedyktynek. Na kapitule w Staniątkach, w 1933 roku, ułożono deklaracje do *Reguły*. Jedna z nich miała ścisły związek z Magdalенą Mortęską, czytamy w niej bowiem:

Słuszną tedy i pożyteczną rzeczą, by mniszki zużywały żywot cały na poznaniu, wypróbowaniu oraz wytrwaniu św. Reguły tej. A jeśli tę Regułę wiernym i ochoczym sercem zachowają, błogo ufać mogą, iż wspólnie i przeświebnymi hufcami Świętych Zakonu naszego wśród których wyróżniają się św. Matka Scholastyka, św. Walburga, Hildegarda, Gertruda, Mechtylda, Jadwiga, [...] Magdalena Mortęska, rozkoszować się będą błogosławionem obcowaniem i najśłodszym Oblubieńcem przez wieczność całą³⁰.

²⁹ Archiwum Diecezjalne w Pelplinie, Kuria Biskupia Chełmińska 1945–1992, sygn. 158, Matka Magdalena Mortęska. Processus per viam cultus, Dane dotyczące Matki Mortęskiej, k. 1–2.

³⁰ Archiwum Diecezjalne w Pelplinie, Kuria Biskupia Chełmińska 1945–1992, sygn. 157, I. Miscelanea. Proces beatyfikacji Ksieni Mortęskiej; List s. Edyty Samukówny do bpa Józefa Kazimierza Kowalskiego z 3 czerwca 1952 roku, k. 14.

Znakiem troski o pamięć o ksieni Magdalenie Mortęskiej wśród benedyktynek jest również uchwała kapituły benedyktynek z 1955 roku. Zaleciła ona, by wszystkie siostry zaznajomiły się dokładnie z życiem i cnotami ksieni M. Mortęskiej³¹.

WIZERUNKI KSIENI

Wizerunki przedstawiające ksienię Magdalenę Mortęską znajdowały się w klasztorach reformy chełmińskiej, tj. w Chełmnie, Żarnowcu i we Lwowie, już w XVII wieku³². Portret nieznanego pochodzenia znajdował się także w Lublinie i był w posiadaniu prof. Stanisława Łosia. W XVIII wieku powstał portret ksieni, który znajdował się w klasztorze w Sandomierzu. Obecnie jest on przechowywany w Muzeum Diecezjalnym w Sandomierzu. Po II wojnie światowej obraz ksieni M. Mortęskiej odnaleziono w kościele w Młyncu, w diecezji włocławskiej. 10 marca 1967 roku biskup włocławski Antoni Pawłowski przekazał go biskupowi chełmińskiemu Kazimierzowi Kowalskiemu³³.

PAMIĘĆ W LUBAWIE I MORTEGACH

W kościele parafialnym pw. Św. Jana Chrzciciela i Św. Michała Archanioła w Lubawie i w kościele filialnym pw. Wniebowstąpienia Pańskiego w Mortęgach znajdują się wizerunki Magdaleny Mortęskiej. Na

³¹ Archiwum Benedyktynek w Żarnowcu, Uchwały Kapituły Generalnej – styczeń, 1955.

³² Archiwum Diecezjalne w Pelplinie, Kuria Biskupia Chełmińska 1945–1992, sygn. 160, M. Mortęska: Karol Górski, Historia Kultu M. Magdaleny Mortęskiej, s. 3, 6, 11 (k. 22, 25, 30).

³³ Archiwum Diecezjalne w Pelplinie, Kuria Biskupia Chełmińska 1945–1992, sygn. 158, Matka Magdalena Mortęska. Processus per viam cultus, k. 22–24, 26, 27.

zakończenie każdej Mszy św. w tych świątyniach odmawiana jest modlitwa w intencji wyniesienia ksieni na ołtarze oraz o łaski za jej przyczyną.

Nieprzerwana pamięć o ksieni Magdalenie Mortęskiej utrzymuje się w Mortęgach, w których spędziła ona znaczną część życia i przebywała do chwili wstąpienia do klasztoru chełmińskiego. Mieszkańcy Mortęg otaczają ją żywym kultem. Są przeświadczeni, iż pomagają im w codziennym życiu, że za jej orędownictwem doznali wielu łask duchowych³⁴. Ważnym miejscem pamięci o Słudze Bożej staje się także odnowiony kompleks dworski, dawna posiadłość rodziny Mortęskich.

MODLITWY ZA WSTAWIENICTWEM KSIENI MAGDALENY MORTEŃSKIEJ

Jezuita Kasper Niesiecki, autor *Herbarza polskiego*, przywołuje w swoim dziele następujące wydarzenie:

pewna profeska w klasztorze chełmińskim ciężkimi pokusami cielesnymi ściśniona, o niczym bardziej nie myślała, jako żeby wokacją zakonną porzuciwszy na świat się wychylić, z jakiegoś natchnienia nim do tego przyszło, poszła się modlić na grób Magdaleny, gdzie gdy zasnęła, pokazała jej się przez sen Magdalena, mówiąc do niej: co czynisz panno, Boga i powołanie rzucasz, na zgubę duszy swojej galisz się [?], reflektuj się co czynisz. Poznała się w tem z przestachem siostra i od tego czasu od złych myśli wolną zostawszy pobożnie do śmierci w tymże klasztorze dokonała³⁵.

5 czerwca 1953 roku ordynariusz chełmiński Kazimierz Józef Kowalski zatwierdził dwie modlitwy. Pierwszą za wstawiennictwem służebnicy Magdaleny Mortęskiej:

³⁴ Pismo mieszkańców Mortęg do Jego Ekscelencji Ks. Bpa Andrzeja Suskiego z prośbą o rozpoczęcie procesu beatyfikacyjnego z dn. 3.06.2015 r.

³⁵ K. Niesiecki, *Herbarz polski*, Lipsk 1841, t. 6, s. 478–479.

Boże, Tyś służebnicę Twoją a Matkę naszą Magdalenę Mortęską obdarzył tak licznymi łaskami, że jaśniała za życia swego pięknnością swej duszy jak promień świetlany wśród ciemności błędów wiary i pociągnęła swym przykładem tyle dusz do Boga. Wysłuchaj korne nasze prośby, które do Ciebie zanosimy, abyś raczył znowu objawić światu świętość jej życia. Niechaj tak jak ona za życia swego pałała gorliwością o chwałę Bożą i zbawienia dusz ludzkich, tak teraz jej wstawiennictwo wyjedna łaskę dla świata: aby jak najwięcej dusz doszło do poznania prawdy, a wszystkie narody poznały Ciebie, Boga prawdziwego, wreszcie abyśmy wszyscy za jej przyczyną dostąpili wiecznej radości. Amen³⁶.

Drugą modlitwę z prośbą o wyniesienie służebnicy Magdaleny Mortęskiej do chwały ołtarzy:

Panie Jezu Chryste, który życiem Swoim oddałeś największą chwałę Ojcu i mogłeś powiedzieć o sobie: „Ojcze wślawiłem Imię Twoje, a teraz wślaw Ty Syna Swego”, prosimy Cię gorąco, abyś raczył wywyższyć służebnicę Twoją, a matkę naszą Magdalenę Mortęską, która naśladowując Ciebie w zupełnym zapomnieniu o sobie, wybrała żywot twardy i przykry, by życiem swoim Tobie chwałę oddać. Uprzedziłeś ją łaską Twoją, by przywieść Ci mogła grono dusz zakonnych żyjących na chwałę Twoją w czasie nawałnicy herezji. Teraz spraw to w łaskawości Twojej, byśmy ją mogli czcić na ołtarzach jako naszą patronkę i orędowniczkę u Ciebie. Błagamy Cię o to przez zasługi Twoje i Matki Twej Niepokalanej. Amen³⁷.

LITANIA DO MATKI MORTĘSKIEJ ODMAWIANA W KLASZTORZE SIÓSTR BENEDYKTYNEK W ŁOMŻY³⁸

Kyrie elejson, Chryste elejson, Kyrie elejson.
Chryste usłysz nas, Chryste – *wysłuchaj nas*.

³⁶ Archiwum Diecezjalne w Pelplinie, Kuria Biskupia Chełmińska 1945–1992, sygn. 157, I. Miscelanea. Proces beatyfikacji Ksieni Mortęskiej; k. 22.

³⁷ Archiwum Diecezjalne w Pelplinie, Kuria Biskupia Chełmińska 1945–1992, sygn. 157, I. Miscelanea. Proces beatyfikacji Ksieni Mortęskiej; k. 23.

³⁸ Archiwum Benedyktyn w Łomy, Litania do Matki Mortęskiej.

Ojcze z nieba Boże – *zmiłuj się nad nami*.

Synu odkupicielu świata Boże – *zmiłuj się nad nami*.

Duchu Święty Boże – *zmiłuj się nad nami*.

Święta Trójco Jedyny Boże – *zmiłuj się nad nami*.

Święta Maryja, który się w opiekę w dziecinnym wieku Magdalena Mortęska oddała – *módl się za nami*.

Błogosławiona Magdalena Mortęska, z pobożnych Rodziców urodzona – *módl się za nami*.

Błogosławiona Matko Mortęska, ofiara przed Bogiem wdzięcznie woniejąca – *módl się za nami*.

Błogosławiona Matko Mortęska, w pobożności (od własny Ciotki swej wywiczona) słowa w nawiasie skreślone ołówkiem – *módl się za nami*.

Błogosławiona Matko Mortęska, skarbie Ducha świętego – *módl się za nami*.

Błogosławiona Matko Mortęska, zagniewanego Ojca błagająca – *módl się za nami*.

Błogosławiona Matko Mortęska, zaślubiona pierścieniem zawieszona na obloku- (skreślone ołówkiem) – *módl się za nami*.

Błogosławiona Matko Mortęska, Miłości Boga Gorejąca – *módl się za nami*.

Błogosławiona Matko Mortęska, uchodząca z domu Ojca Swego potajemnie na Gore S. O. Benedykta – *módl się za nami*.

Błogosławiona Matko Mortęska, Bogastuistwy? świeckimi i pieścotami mężna pogardzicielko – *módl się za nami*.

Błogosławiona Matko Mortęska, kolumno nie naruszona w cnocie, stateczna synogarlico na pustyni do Boga jęcząca – *módl się za nami*.

Błogosławiona Matko Mortęska, odnowicielsko życia zakonnego – *módl się za nami*.

Błogosławiona Matko Mortęska, Gołębico Boskie doskonałości rozmyślająca – *módl się za nami*.

Błogosławiona Matko Mortęska, zatapiająca się w Męce Jezusowy – *módl się za nami*.

Błogosławiona Matko Mortęska, perło Korony Króla niebieskiego – *módl się za nami*.

Błogosławiona Matko Mortęska, przykładzie pobożności – *módl się za nami*.

Błogosławiona Matko Mortęska, żarliwości chwały Boski rozmnożycielko – *módl się za nami*.

Błogosławiona Matko Mortęska, naprawicielko żywota zakonnego – *módl się za nami*.

Błogosławiona Matko Mortęska, przykładzie pokory święty Cierpliwości –
módl się za nami.

Błogosławiona Matko Mortęska, obrońco do ciebie wołających – *módl się za nami.*

Błogosławiona Matko Mortęska, łaskawa miłośnico bliźnich – *módl się za nami.*

Błogosławiona Matko Mortęska, wieżo od postrzałów szatańskich nigdy nie
 dobyta – *módl się za nami.*

Błogosławiona Matko Mortęska, fundatorko Święta, pokaż się nam Matką y
 Obronicielką w każdej potrzebie – *módl się za nami.*

Błogosławiona Matko Mortęska, natchnienia Ducha Świętego przyjmująca –
módl się za nami.

Błogosławiona Matko Mortęska, miłośnico zbawienia ludzkiego – *módl się za nami.*

Błogosławiona Matko Mortęska, z wolą Boską dziwnie się zgadzająca – *módl się za nami.*

Błogosławiona Matko Mortęska, często z bogiem rozmawiająca – *módl się za nami.*

Błogosławiona Matko Mortęska, w gorącej modlitwie ustawicznie do Boga
 Suplikująca – *módl się za nami.*

Błogosławiona Matko Mortęska, karność zakonną miłująca – *módl się za nami.*

Błogosławiona Matko Mortęska, męczenniczko w życiu zakonnym – *módl się za nami.*

Błogosławiona Matko Mortęska, Judyto nie zwyciężona – *módl się za nami.*

Błogosławiona Matko Mortęska, przykładzie posłuszeństwa – *módl się za nami.*

Błogosławiona Matko Mortęska, zwierciadło cnót Świętych – *módl się za nami.*

Błogosławiona Matko Mortęska, miłośnico ubóstwa Świętego – *módl się za nami.*

Błogosławiona Matko Mortęska, pocieszycielko wszystkich utrapiony- *módl się za nami.*

Błogosławiona Matko Mortęska, nasza nadziejo w każdym utrapieniu – *módl się za nami.*

Błogosławiona Matko Mortęska, wszystkich sierot opiekunko – *módl się za nami.*

Błogosławiona Matko Mortęska, wszystko od nas wdzięcznie przyjmująca –
módl się za nami.

Jezu, Synu Boga Żywego, Tobie Samemu wiadoma jest przyczyna Matki Mortęskiej pragnienia mojego (skreślone ołówkiem) uczyni (mie- skreślone

ołówkiem), abym się stała według słowa Twego, proszenie wysłucha mnie Panie.

Baranku Boży, który gładzisz grzechy świata. Kyrie elejson. Chryste elejson.
Ojcze nasz..., Zdrowas Maryia...

Módl się za nami do oblubienica Swego Matko Mortęska, abyśmy się stali godnemi obietnic Pana Chrystusa. Panie, wysłuchaj modlitwy nasze, otwoń nam nasze niech do ciebie przyjdzie.

Módlmy się

Boże moy wszystkich cnót buntownika y strażnika Urydze mi tey łaski proszę cie za przyczyną Błogosławiony Matki Mortęski abym przynajmni iako małe ziareneczko między nasieniem twoim policzona była i ażebym w przedsięwzięciu Świętego Zakonu do samego owocu do doskonałości życia rosła y do śmierci moiej wiecznie niespracowana w twoiej Święty Służbie wytrwała przez Chrystusa Pana. Amen

Modlitwa 2

Wiernie miłująca doskonałość Zakoną Matko nasza Magdaleno Mortęska wiem że miełe są dusze dla tego że Boga miłują z pełną miłością proszę my ciebie pomni na nas przed majestatem Boskiem we wszystkich potrzebach y trudnościami naszych – ratui nas osobliwie N N staw się nam Matką y obronicielką od wszelkich złych przygód naszych abyś my lubo cie nie wiernie naśladowując Z więzów naszych Grzechowych byli rozwiązani y w liczbę prawdziwych Córek Twoich od Boga uznane były teraz – y na wszystkę wieczność. Amen.
 Módl się za nami.